

Nihal Arda AKYILDIZ

Doçent, Balıkesir Üniversitesi/Mimarlık Fakültesi/Mimarlık Bölümü
Associate Professor, Balıkesir University/Faculty of Architecture/Department of Architecture,
Balıkesir/Türkiye

✉ eposta: nihalardaa@hotmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-1948-188X> RorID: <https://ror.org/02tv7db43>

Atf/Citation: Akyıldız, Nihal Arda. 2023. Somut Olmayan Kültürel Mirasın Aktarım ve Gösterim Mekânı Olarak Necmi İğe Konağı. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 11 (36), 58-81.

DOI <https://doi.org/10.33692/avrasyad.1259000>

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü /Article Types:	Araştırma Makalesi/Dissertation Summary
Geliş Tarihi /Received:	02.03.2023
Kabul Tarihi/Accepted:	22.08.2023
Yayın Tarihi/Published:	20.09.2023

SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRASIN AKTARIM VE GÖSTERİM MEKÂNI OLARAK NECMİ İĞE KONAĞI

Öz

Köklü geçmişle tüm dünyada önemli bir yere sahip olan Anadolu toprakları, somut miras değerleri kadar somut olmayan miras değerleri açısından da zengin bir geçmişe sahiptir. Somut ve somut olmayan kültürel mirasın bir bütün olarak ele alınarak değerlendirilmesi, mimari ve kültürel değerlerin gelecek nesillere doğru bir şekilde aktarılabilmesine imkan tanımaktadır. Kültürel miras, toplumun yaşam alışkanlıkları, toplumsal bellek, gelenek ve göreneklere ilişkin bilgi birikimiyle temsil etmekte ve sosyal hayatı, ortak mekânları da biçimlendire gelmektedir. Toplumların sahip oldukları kültürel mirası koruma eylemleri, hem somut kültürel miras hem de somut olmayan kültürel miras bağlamında gerçekleştirildiğinde bir bütünü ifade etmektedir. Bu anlamda en iyi örneklerden biri, Edirne’de somut kültürel mirasın korunması bağlamında 125 yıllık geçmişle restorasyon/restitüsyon çalışmalarını koruma altına alınarak Edirne’ye kazandırılan Necmi İğe Konağı’dır. Bu kültürel mirasın yeniden işlevlendirme ile müzeye dönüştürülmesindeki asıl amaç, yörenin somut olmayan kültürel mirasının korunmasına katkı sağlayarak gelecek kuşaklara yörenin geleneksel değerlerini aktarma görevinin üstlenilmesidir. Bu amaçla düzenlenen konakta yerleşimin gelenek, görenek ve adetlerinin konağın her bir köşesinde mumya heykellerle canlandırıldığı, sinevizyon gösterisiyle birlikte somut olmayan kültürel miras birikiminin özgün özellikleri ve geçmişini anlatan görsel sunumlar ile kültürel değerlerin geçmişini anlatan bilgilendirme panoları da yer almaktadır. Her köşesi geçmiş dönemin günlük yaşam alışkanlıklarına, halk kültürüne dair ipuçlarını sergiler nitelikte olan bu tarihi konakta, bölgenin düğün kültürü, örf ve adetleri, el sanatlarını içeren somut olmayan kültürel miras birikimi sergilenmektedir. Kültürel miras örneklerinden olan evliliğe hazırlık süreçlerine ilişkin (kız isteme, çeyiz hazırlığı, geline kurşun dökme, damat tıraşı, düğün yemeği hazırlığı, yöresel gelin - damat düğün kıyafetleri, kına gecesi, imam nikahı, zıfak vb.) adet ve gelenekleri, yöresel el sanatlarından aynalı süpürge, Talıkcılık,

Somut Olmayan Kültürel Mirasın Aktarım ve Gösterim Mekânı Olarak Necmi İçe Konağı

Edirnekari sanatlarının tanıtımının yanı sıra Rumeli - Balkanlara ait yöresel kıyafetler de konağın farklı alanlarında sergilenmektedir. Konak Edirne'nin sahip olduğu somut kültürel miras birikimi olarak kabul edilen tarihi yapı stoğu içinde yer almakta olup, yapının korunma ve yeniden işlevlendirilme kararıyla yörenin yaşam kültürü, sosyal hayatı, gelenek- görenekleri gibi somut olmayan kültürel miras değerlerini gelecek nesillere aktarma konusunda kente kattı sunmak üzere düzenlenmiştir. Buradan hareketle çalışma, yöreye ait kültürel miras koruma çalışmaları, Necmi İçe Konağı ile ilgili literatür taramaları, saha incelemelerinin yanı sıra somut olmayan kültürel miras birikimi ile ilgili olarak yerli halkla görüşmeler ve alan araştırmaları aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Yapılan çalışma ile bu tarihi mekânın, yöreye ait somut olmayan kültürel mirasın korunmasına ve gelecek kuşaklara aktarılması için kültürel sürdürülebilirliği sunduğu katkıyı ortaya koymayı hedeflenmektedir. Bu anlamda çalışmanın diğer kentlerde yapılacak olan kültürel mirasın korunma uygulamalarına da rehberlik edebileceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kültürel miras, somut olmayan kültürel miras (SOKÜM), koruma, Edirne-Necmi İçe Konağı.

NECMİ İÇE MANSION AS A SPACE OF TRANSMISSION AND DISPLAY OF INTANGIBLE CULTURAL HERITAGE

Abstract

Anatolian lands, which have an important place in the world with their long-established history, have a rich history in terms of intangible heritage values as well as tangible heritage values. The evaluation of tangible and intangible cultural heritage by considering it as a whole allows the architectural and cultural values to be accurately transferred to future generations. Cultural heritage represents the living habits of the society, social memory, knowledge of traditions and customs, and shapes social life and common spaces. The actions of societies to protect cultural heritage represent a whole when they are carried out in the context of both tangible cultural heritage and intangible cultural heritage. One of the best examples in this sense is the Necmi Içe Mansion, which was brought to Edirne with restoration and restitution works by being protected with its 125-year history in the name of the protection of tangible cultural heritage in Edirne. The main purpose of transforming this cultural heritage into a museum through re-functioning is to undertake the task of transferring the traditional values of the region to future generations by contributing to the protection of the intangible cultural heritage of the region. In the mansion organized for this purpose, there are visual presentations describing the unique features and history of intangible cultural heritage accumulation and information boards describing the history of cultural values together with the cinevision show, where the traditions, customs and customs of the settlement are animated with mummy sculptures in each corner of the mansion. In this historical mansion, which exhibits clues about the daily life habits and folk culture of the past period, intangible cultural heritage including the wedding culture, customs and customs of the region and handicrafts is exhibited. The customs and traditions related to the preparation processes for marriage (asking for girls, dowry preparation, pouring bullets into the bride, groom shaving, wedding dinner preparation, local bride-groom wedding clothes, henna

night, imam wedding, victory, etc.), mirrored broom from local handicrafts, 'Talikalılık' and 'Edirnekari arts', as well as the local clothes of the Rumelia-Balkans are exhibited in different areas of the mansion. It is located in the historical building stock, which is accepted as the accumulation of tangible cultural heritage owned by Edirne, and has been arranged to present the intangible cultural heritage values such as the life culture, social life, traditions and traditions of the region to the future generations with the preservation and re-functioning decision of the building. From this point of view, the study was carried out through local cultural heritage conservation, literature reviews related to Necmi Ige Mansion, field studies, as well as interviews with indigenous people and field research on intangible cultural heritage accumulation. With this study, it aims to reveal the contribution of this historical place to the preservation of the intangible cultural heritage of the region and to the cultural sustainability in order to transfer it to future generations. In this sense, it is thought that the study can also guide the practices of cultural heritage conservation in other cities.

Keywords: Cultural heritage, intangible cultural heritage, conservation, Edirne-Necmi Ige Mansion

Giriş

Geçmişten bugüne toplumların sahip olduğu kültür, kimlik oluşturan değerleriyle bellek ve kuşaklar arası devamlılık ile biriktirilerek ortaya konmuştur. Toplumun kültürel belleği; davranış taklidi/eylem devamlılığı, nesnelere aracılığıyla anımsatma, bilgi birikimi ve anlamı aktarma eylemlerinin devamlılığından müteşekkildir. Kültürel bellek, sahip olunan geleneği farklı iletişim araçlarını kullanarak, kimliğin devamlılığı ve kültürel sürdürülebilirliğe aracılık etmektedir (Uğurlu, 2014:43). Kültürel miras kavramı, -uluslararası kabul- genişleme ve anlamsal aktarım olarak anıt ve kültürel mekânları da kuşatan genelleştirilmeye destek sunmaktadır (Vecco, 2010:322). Bu bağlamda toplumsal bellek ve kimliğin izlerini taşıyan 'kültürel miras' tarihsel/belgesel, simgesel, sosyal, estetik/sanatsal, dini ve ekonomik değerlerin tümünü içermektedir (Arslan Kalay vd., 2018:66). Sınırlı bir kaynak olan kültürel miras, toplumlar için önemli bir 'emanet bırakma' olgusu ile ele alınmaya, tüm özgün nitelikleri ile korunmaya ve gelecek nesillere aktarılmaya ihtiyaç duyan önemli bir sorumluluk alanı olmuş (ICOMOS, 2013), gelişen sanayileşme ve hızlı kentleşme ile yok olma tehlikesi ile karşı karşıya kalmıştır (Türkyılmaz, 2013:42). Bu bağlamda mimari miras belleğinin hem tarihi, kültürel ve sosyal hem de toplum alışkanlıkları/değerleri, gelenek ve görenekleriyle biçimlendirdiği, geçirdiği yapısal değişimler, yarattığı kısıtlılıklar ve imkânlarla birlikte mimari anıt yapıların sahip olduğu kültürel kodlarla temsil ettiği 'anı değeri'nin korunması, bilimsel çalışmaların konusu olmuştur. Sahip olunan bu kodlar, miras bağlamında ele alındığında Metin Başat'ın da ifade ettiği gibi, somut kültürel mirasın durağanlığı ile somut olmayan kültürel mirasın dinamikliğinin döngüsel ilişkisini sağlamış ve bir diğerini var etmeyi de mümkün kılmıştır (Metin Basat, 2013:62). Bu anlamda kültürel miras farkındalığı, yerleşim alanlarındaki somut ve somut olmayan kültürel değerlerin bir arada yaşatılmasını, yaşama yansıtılmasını mümkün kılmaktadır. Bu yansıtma eylemine aracılık eden mimari yapılar, gözle görünen somut varlığıyla toplum belleğinde karşılık bulan soyut değerlerin ve alışkanlıkların biçimlendirildiği niteliklerin vücut bulmasına sahne

Somut Olmayan Kültürel Mirasın Aktarım ve Gösterim Mekânı Olarak Necmi İğce Konağı

olmaktadır. Bu anlamda Ünlü'nün de ifade ettiği gibi, kentsel mekanların fiziksel algısı, bellekteki temsiller ve mekâna ilişkin bilginin bilişsel olarak yansıtılmasıdır (Ünlü, 2017:75). Temsil değeri ile mimari yapı, tarihi ve sosyo-kültürel yaşam biçimleri ile şekillendiğinden sahip olduğu mekân kodlarıyla da mimari miras veya kültürel miras açısından envanter belge niteliği taşımaktadır.

Kuşaklar boyunca aktarılmış kültürel içeriğin işlevlendirilerek var edildiği mimari eserler, toplumun kültürel tarihi ve yaşam biçimi açısından önemli bir *kanut belge* olarak kabul görmektedir. Bu yönüyle tarihi değer taşıyan mimari eserler, geçmişle hissedilebilir nitelikte bağlantı kurmakta ve 'kültürel kimlik aktarıcı' rolüyle (Matthews vd., 2017:152) *somut olmayan kültürel miras için sahne olma kapasitesindedir*. Somut belge potansiyeli ve bilgi verme niteliğiyle tarihi yapılar, kimlik, tarihsel, mimari, belgesel, kullanım, özgünlük ve süreklilik değerleri açısından 'yaşayan varlık' olarak mirasın korunma eylemi (Yaldız vd., 2016:334), 'toplumun dünü, bugünü ve yarını'nu kapsayan mirası yaşatarak geleceğe aktarmayı mümkün kılma potansiyelindedir (Kiper, 2006:18).

Tarihi bir yapının kültürel miras olarak kabulü ile koruma altına alınma eylemi sadece somut kullanım (sosyal, politik, ekonomik, işlevsel) değeriyle değil, duygusal (simgesel, kimlik, süreklilik) ve kültürel (tarihi, belgesel, estetik, kentsel, bilimsel, simgesel, somut) nitelikleriyle de korunmayı gerekli kılmaktadır (Feilden, 1982:18-21, Yaldız vd., 2016:334). Tüm miras değerleri, 'insanlığın ortak malı' olarak kabul edilerek, bugüne ulaşan nitelikleriyle gelecek kuşaklar için yaşatılmada da *bütünleşik koruma ilkelerine* ihtiyaç duymaktadır. Yerleşim dokularını zenginleştiren *miras birikimi*, o yerin tarihsel süreci, kültürel değerleri ile somut ve somut olmayan unsurlarının kodlarını barındıran göstergeler olarak kabul edilmektedir (Güleycan Okyay vd., 2017:21). Bu nedenle yaşatılan somut kültürel değerler, belli bir zanaatın ürünü olan objeler, mimari yapılar başta olmak üzere arkeolojik alanlar, kültürel peyzajlar veya tarihi kent dokuları gibi nitelikli eserleri içermiştir. Bu kentsel dokuların mekânsal düzenlemeleri, görünüşteki karmaşıklığın aksine basit simgesel bağlar ve yaşam alışkanlıkları ile şekillene gelmekte olan yaşayan organizmalardır (Akyıldız ve Olgun, 2020a:50). Bu organizmalar içinde var olan somut olmayan kültürel değerler, yerleşim alanlarının sahip olduğu yaşam biçimleri, gelenek-görenekler, ritüel-festival-törenler, inanç gibi özgün değerleri de yansıtarak yaşama aktarmaktadır (Akyıldız ve Olgun, 2020b:236). Bu anlamda somut ve somut olmayan kültürel miras değerleri birbirileriyle doğrudan ya da dolaylı olarak ilişki halinde olmuş ve sosyal hayatı, gündelik yaşamı, mekânsal kurguları da biçimlendire gelmişlerdir. Buradan hareketle çalışmaya konu olan "yöreye ait kültürel miras birikimi"nin analizi; arşiv çalışmaları, yerli halkla görüşmeler, alan araştırmaları ile konağın bilgilendirme panolarından istifade edilerek hazırlanmıştır. Edirne'nin Merkez (Doıran, Üyüklütatar), Lalapaşa (Demirköy, Ortakçı, Çömlekakpınar, Doğanköy), Enez (Çeribaşı, Büyükevren, Hasköy), İpsala (Koyuntepe), Uzunköprü (Süleymaniye, Karapınar, Başağıl), Meriç (Nasuhbey, Serem), Süloğlu (Akardere, Yağcılı), Keşan (Mecidiye), Havsa (Osmanlı) olmak üzere 9 ilçe, 19 köyden 23 kişiyle yapılan görüşmeleri içeren bilgilendirme panoları '*geçmişin gelenek/görenek, somut olmayan kültürel miras envanteri*' olma potansiyeli nedeniyle çalışma kapsamında -gerekli izinler alınarak- kullanılmıştır. Çalışma Edirne Necmi İğce Konağı'nın kültürel mirasın korunmasına sunduğu katkıyı ortaya koymayı hedeflemektedir.

Somut ve Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması

Koruma bir nesnenin veya kimsenin tehlikelerden uzak tutulması, esirgenmesi, muhafaza edilmesini (TDK), mimari koruma tarihi değer taşıyan yapı parçalarının devamlılığını sağlayan önlemlerin alınmasıdır (Hasol, 1988). Somut olmayan değerlerin korunması ise bunların güvence altına alınmasına ve mirasın yaşayabilirliğinin mümkün kılınmasına bağlıdır. Somut olmayan kültürel mirasın korunması, kimlik saptaması, belgeleme, araştırma, muhafaza, koruma, geliştirme, güçlendirme, örgün-yaygın eğitim yoluyla kuşaklara aktarma, kültürel mirasın farklı yönlerinin canlandırılmasını içermektedir (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2011). Bu anlamdaki çabalar, geçmişten bugüne ulaşan kültürel birikimin koruma ve kullanma dengesi gözetilerek gelecek nesillere aktarılmasını sağlamaktadır (Aydoğdu ve Yenice, 2019:257). Kültürel miras, somut ve somut olmayan kültürel değerler olarak birbirini var eden iki ayrılmaz bileşendir. *Somut olmayan kültürel değerler*, yaşama biçimiyle şekillenen ritüel, gelenek/görenek, zanaat ve inançların ortaya koyduğu veriler, *somut kültürel değerleri ise* mimari yapılar, ve nitelikli eserlerdir. Birlikte kültürel mirası temsil eden bu değerler, birbirileriyle ya dolaylı ya da doğrudan ilişki kurarak varlığını ortaya koymaktadır. İnsanın kendi topluluğu içindeki yaşayış, gelenek-görenek, törenler, ritüeller ve sanat gibi kültürel unsurların asıllarına bağlı kalınarak korunması, sürekliliğinin canlı tutulması 'kimlik ve devamlılık'la sağlanabilmektedir (Özünel, 2013:21, Sevimli vd., 2018:1088).

Günümüzde evrensel olarak kabul edilen ortak insanlık mirasının korunması konusu, uluslararası ve Birleşmiş Milletler nezdinde 1931 'Atina Tüzüğü' (Öksüz Kuşçuoğlu vd, 2017:58) ve 1964 Venedik Tüzüğü ile sağlanmış ve kavram 'bir sanat eseri olmakla birlikte tarihi belge olarak da koruma' anlamıyla kabul edilmiştir (Venedik Tüzüğü, 1964). Somut kültürel mirasın korunması ile ilgili olarak 1972 UNESCO ve Dünya Mirası Sözleşmesi, 1999 ICOMOS Geleneksel Mimari Miras Tüzüğü ve Uluslararası Kültürel Turizm Tüzüğü, 2003 ICOMOS Mimari Mirasın Analizi, Korunması ve Strüktürel Restorasyon İlkeleri gibi uluslararası sözleşmeler kabul edilmiştir (Ahunbay, 2019:42-63, Yücel Batmaz vd, 2021:100). Tüm çalışmalar, kültürel mirasın tek bir millete ait olmayıp insanlık tarihi açısından evrensel özelliğe sahip olduğuna işaret etmektedir. Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi, Nara Özgünlük Belgesine göre koruma, 'bir yapıtı anlama, tarihi ve anlamını tanıma, maddi olarak korunmasını sağlama ve gerektiğinde restore ederek değerlendirme konusundaki tüm işlemler' dir (ICOMOS, 1994). 1983'de ülkemizce kabul edilen 'Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme' ile koruma hukuken bağlayıcı olmuştur (URL-1). Bu sözleşme kabulüyle Türkiye, sahip olduğu kültür varlıklarını koruma sorumluluğunu ve gelecek kuşaklara kültürel mirası aktarma zorunluluğunu yasal olarak kabul etmiştir (Oğuz, 2007:6, Yücel Batmaz vd., 2021:101).

UNESCO'nun kültürel mirasın korunması ile ilgili yürüttüğü çalışmalarla ortaya çıkan somut olmayan kültürel miras kavramı, 2003'de 32. Genel Konferansında 'Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi' ile ortaya atılmıştır. 1972 ve 2003 yılları arasında 'geleneksel ve popüler kültür, folklor, maddi olmayan miras' olarak isimlendirilen olgu, 2003 yılındaki uluslararası sözleşmeyle 'Somut Olmayan Kültürel Miras' (SOKÜM) olarak kabul görmüştür (Oğuz, 2013:5). UNESCO sözleşmesinin 2. maddesinde kavram, 'toplulukların, grupların

Somut Olmayan Kültürel Mirasın Aktarım ve Gösterim Mekânı Olarak Necmi İğce Konağı

ve kimi durumlarda bireylerin, kültürel miraslarının bir parçası olarak tanımladıkları uygulamalar, temsiller, anlatımlar, bilgiler, beceriler ve bunlara ilişkin araçlar, gereçler ve kültürel mekânlar' olarak tanımlanmıştır (Arıoğlu ve Aydoğdu Atasoy, 2015:106). Maddenin devamında, 'kuşaktan kuşağa aktarılan bu miras, toplulukların ve grupların çevreleriyle, doğayla ve tarihleriyle etkileşimlerine bağlı olarak, sürekli biçimde yeniden yaratılır ve bu onlara kimlik ve devamlılık duygusu verir; böylece kültürel çeşitliliğe ve insan yaratıcılığına duyulan saygıya katkıda bulunur' şeklinde yapılan açıklama ile kavramın ihtiva ettiği alan da net olarak detaylandırılmıştır (Oğuz 2009:167). Somut olmayan kültürel mirasın korunması için Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme, UNESCO Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi, Dünya Miras Sözleşmesi ve Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun ile birlikte ülkemiz de; somut olmayan kültürel mirası koruma, mirasın taşıyıcı unsurlarına saygı gösterme, ulusal/uluslararası düzeyde duyarlılığı artırma, uluslararası işbirliği ve yardımlaşmayı sağlama amaçlarını gözetmektedir (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2011:11). Bu anlamda toplumlar, atalarından miras olarak kalan gelenekleri yaşatarak sahip çıkmaları, gelecek kuşaklara aktarmaları hem somut olmayan kültürel mirasın korunmasında (Sevimli vd., 2018:1087) hem de kalkınma hedeflerinden biri olan kültürün sürdürülebilirliğinde önemli bir destek sunmaktadır (Gürçayır Teke, 2013:32). Sahip olunan miras birikimi ile Türkiye, UNESCO Somut Olmayan Kültürel Miras Sözleşmesine taraf olarak 'İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsilî Listesi'ne bugüne kadar 21 önemli miras unsurunu kaydettirmeyi başarmıştır (URL-2). Bu anlamda Anadolu topraklarının sahip olduğu kültürel miras birikimi, geleneksel paylaşım, dayanışma kültürünü destekleyerek nesiller boyu sürdürüle gelmiş yerel bilgi, beceri ve pratikler ile somut olmayan kültürel mirası bugünlere aktarabilmiştir (Ölçer Özünel 2017:22).

Somut olmayan kültürel miras değerlerinin korunması bağlamında sıralanan ögeler; kültürel ve toplumsal gelenekler içerisinde köklü bir tarihe sahip olma, insan yaratıcılığının bir ürünü olma, bir topluluk/bir grubu temsil etme, kaybolma riskinin bulunma unsurlarıyla belirlenmiş olup, sözlü gelenekler/anlatımlar, gösteri sanatları, toplumsal uygulamalar, doğa/evrenle ilgili bilgi/uygulamalar, el sanatları geleneği gibi başlıklarla sınıflandırılmıştır (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2013). Bu anlamda Edirne'nin somut ve somut olmayan kültürel miras birikiminin sergilendiği Necmi İğce Konağı, sahip olduğu önemli potansiyeli nedeni ile çalışma konusu olarak seçilmiştir. Konakta somut olmayan kültürel miras alanlarından; toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şöenler (nişan, düğün kutlamaları ve geleneksel giysiler), doğa ve evrenle ilgili bilgi ve uygulamalar (geleneksel yemekler) ve el sanatları geleneğine (dokumacılık, nazar boncuğu, telkari, bakırcılık, halk mimarisi vb.) ilişkin özgün örneklere ağırlık verilmiştir. Edirne'nin somut kültürel miras değerlerinden biri olarak kabul edilen bu mekân, restore edilmiş ve kent silüetine kazandırılmıştır. Tarihi konak, yörenin somut olmayan kültürel miras değerlerini yaşatma ve yarına aktarma görevini üstlenerek yörenin zanaat, gelenek, yöresel yemek hazırlıkları, düğün - kına gelenekleri, yöresel kıyafetleri gibi kültürel değerlerini yaşatmaya devam etmektedir.

Somut Kültürel Miras Değeriyle Tarihi Necmi İğce Konağı

Edirne kentinin lokasyonunun batıya açılan kapı niteliğinde olması, ona tüm tarih boyunca avantajlar sağlamıştır. Türkiye'nin batı sınırında Avrupa'ya açılan kapı olma niteliği ile Edirne; ülkenin bir transit merkezi olarak Bulgaristan ve Yunanistan ile komşu sınır kapısı olarak da görev almıştır (Şekil 1). Ege Denizine de kıyısı olan kent Roma, Bizans, Osmanlı İmparatorluğu gibi birçok medeniyete ev sahipliği yapmış, bir asra yakın süre de Osmanlı İmparatorluğu'nun başkenti olmuştur. Kent, tarihsel gelişmelerin odağında yer almış, İstanbul'un fethinden sonraki yüzyıllarda da önemini korumaya devam etmiştir (Bulut, 2021:15). Balkanlar ve Anadolu arasındaki köprü işlevi gören stratejik konumlu kent, kültürlerin buluştuğu ve kaynaştığı ayrıcalıklı bir merkez olarak özgünlüğünü hala korumaktadır.

Şekil 1. Edirne'nin Türkiye sınırlarındaki konumu

Kaynak: (URL-3)

Şekil 2. Edirne Necmi İğce Konağı'nın yerleşim alanları içindeki konumu

Kaynak: (URL-3)

Toplumların sahip olduğu miras birikimi sosyal, tarihsel, estetik, sembolik, manevi ve özgün değerlerle (Throsby, 2000:29) birlikte tanımlanır. Bu anlamda Edirne'nin sahip olduğu tarihi, kültürel değerler Osmanlı mimarisinin görkemli dini yapıları, sivil mimari örnekleri ile yaşamaktadır. Kentte eğitim yapıları, sosyo-kültürel yapılar, ticari yapılar, dini yapılar ve su yapıları yanında çok sayıda özgün sivil mimari yapılar yer almaktadır. Bu anlamda kültürel mirasın özgünlük değeri, taşıdığı 'tarihi belge niteliği ile korunma çabaları' Edirne'de dikkat çekmektedir. Mimar Sinan'ın 'ustalık eserim' diye adlandırdığı 'Edirne Selimiye Camii ve Külliyesi', 2011 UNESCO Dünya Miras Komitesi'nin 35. Dönem Toplantısında kültürel varlık olarak Dünya Miras Listesi'ne dâhil edilmiştir (URL-5). Edirne'de Üç Şerefeli Camii, Muradiye Camii, Edirne Sarayı, Uzun köprü, kervansaraylar, Necmi İğce Konağı gibi pek çok miras birikimi de mevcuttur. Somut Olmayan Kültürel Mirasın korunması, topluluklar, grup, bireyler kadar sivil

Somut Olmayan Kültürel Mirasın Aktarım ve Gösterim Mekânı Olarak Necmi İğce Konağı

toplum katılımı ve yerel yönetimlerin de desteğinin gerekli olduğu miras birikimi (Yıldız, 2020:139) Edirne kent ölçeğinde oldukça başarılı bir biçimde gerçekleştirildiğini söylemek mümkündür.

Edirne'nin tarihi yapıları, yaşam biçimi, alışkanlıkları, gelenek/görenekları, yöresel kıyafetleri, halk sanatları/el iş ürünleri ve yemek kültürünün zenginliği korunarak günümüze taşınmış, pek çok koruma müdahalesiyle de geleceğe aktarma kaygısı güdülmüştür. Bu çabalardan biri olan Necmi İğce Konağı, Edirne ve yöresine ait somut ve somut olmayan kültürel değer temsillerinin, 'hem dünü ve bugünü yaşatma hem de yarına aktarma kaygısı' nun önemli bir örneği olarak kente katkı sunmaya devam etmektedir (Şekil 2). 1898 yılında Edirne'nin Meydan Mahallesi Mimar Sinan Caddesinde inşa edilen konak 18. yüzyılın en eski sivil mimari özelliklerini taşımaktadır. Bir dönem Edirne Defterdarı olan ve 'kentin Necmi Ağabeyi' olarak bilinen Necmi Bey'e 1953'e kadar ev sahipliği yapmış, o tarihten sonra bina terkedildiğinden harap bir hale gelmiştir. En eski sivil mimari miras örneklerinden biri oluşu nedeniyle yapı, müze olarak düzenlenmeye karar verilmiş; Edirne İl Özel İdaresi tarafından 49 yıllığına kiralanmış, 2020 tarihinde Trakya Kalkınma Ajansı tarafından restorasyonu tamamlanarak kente kazandırılmıştır (Edirne Kültürü ve Bilinci, 2022). Yapılan çalışma ile konak sadece yapı ölçeğinde değil, çevresi ve sokakla kurduğu ilişki ile birlikte ele alınmış; 'bütüncül koruma' anlayışıyla koruma müdahaleleri geçirerek bulunduğu mahalleyle iyi bir entegrasyon sağlanmıştır (Şekil 2, 3).

Şekil 3. Yapının sokak görünüşleri (14.04.2022).

Edirne Valiliği tarafından "Necmi İğce Evi Etnografya Müzesi" adıyla 4 Temmuz 2021 tarihinde yeniden işlevlendirme ile müzeye çevrilmiştir. Müzelerin sahip olduğu 'hatırlatmayı somutlaştıran suret işlevi' (Demir, 2012:185) kültürel mirasa katkı sağlamıştır. Geçmiş kültürün izleri, gelenek ve göreneklerin genç kuşaklara da tanıtılması için önemli bir bilgi birikimi ve belge niteliğindeki yapı, Edirne'yi ziyarete gelen turistlere de hizmet etmeye devam etmektedir.

Şekil 4. Geleneksel etkinlikler/kutlamalarda kullanılan iç avlu görselleri (11.04.2022).

Yaklaşık 900 m²'lik bir alana sahip olan konağın zemin katı, inşa edildiği tarihteki sosyo-kültürel yaşama, geleneklere göre misafir kabulü esas alınarak planlanmıştır. Zemin kat üzerine tek kat selamlık, bir ara kat ve üst kat üzerine de haremlik olarak mahremiyeti esas alan bir fonksiyonla şekillendirilen konakta 7 oda ve 6 seki bulunmaktadır (Canitez, 2003:44) (Şekil 4, 5).

Şekil 5. Geleneksel etkinlikler/kutlamalarda kullanılan avlu ve ek binanın ana binadan görünüşü (12.04.2022)

Yapıyı çevreleyen bahçe duvarından açılan bahçe kapısı, ilk küçük bahçeye sonrasında birkaç basamakla inilerek geçilen geniş bahçeye erişimi sağlamaktadır. Bu alan geçmiş dönemde Edirne'nin Necmi Ağabey'inin civar yörelerden gelen insanlara aş, yardım dağıttığı dertlerini dinlediği bahçe iken, bugün bu alan nikâh sonrası etkinlikler, resmi ve özel günlerde yapılan törenlere hizmet veren açık bahçedir. Yapının restorasyonu sırasında eklenen tek katlı ek binası, bahçeye bakan geniş camlarının açılmasıyla, nikâh sonrası etkinlik, kokteyl, resmi günlerde yapılan törenlerde bahçenin kullanımına imkân tanımaktadır (Şekil 5).

Somut Olmayan Kültürel Mirasın Aktarım ve Gösterim Mekânı Olarak Necmi İğce Konağı

Şekil 6-7 Konağın avlusunda 'Düğün Hatırası Çekme Platformu' bölümü (12.04.2022) ve 'Gelin-Damat Düğün Konvoy' atlı arabasının bulunduğu bölüm (12.04.2022).

Yapının zemin katında kız isteme odası, çeyiz odası, gelin- damat sergisi, Balkan-Rumeli geleneksel kıyafet koleksiyonları; birinci katta ise Edirnekari sanatı, kurşun dökme, aynalı süpürge yapımı, sofrada adabı, mutfak eşyaları koleksiyonu, düğün yemeği hazırlıkları, kına gecesi, damat tıraşı, imam nikahı, zıfak geleneği, müzik eşyaları koleksiyonu için ayrılan mekânlar bulunmaktadır. Bu mekânlardaki bilgilendirme panoları, Edirne kültürel miras birikimi tasvir etmek üzere bilgilendirme panoları, hazırlanan mummyalar, görsel efektler, video sunumları ile somut olmayan kültürel miras başarılı bir biçimde aktarılmaktadır. Konağın sokak kapısından bahçesine girilen ilk noktada gelin-damat konvoy atlı arabası ve düğün hatırası için fotoğraf platformu yer almakta (Şekil 6, 7), bu alan hâlâ düğün/nikâh kutlamalarında kullanılmaktadır.

1. Somut Olmayan Kültürel Mirasın Necmi İğce Konağı ile Yaşatılması

Somut olmayan kültürel mirasın korunması bağlamında kültürel ve toplumsal gelenekler içerisinde köklü bir tarihe sahip olan *aile kurma geleneği*, bir topluluğu temsil etmeye yönelik toplumsal uygulamalar, şöenler ve ritüellerden biri olması nedeniyle Anadolu kültüründe önemli bir yere sahiptir. Edirne'de evlenme gelenek ve görenekleri Necmi İğce Konağı'nda geniş yer bulmuştur. Evlenme/yuva kurma, Anadolu'da kız ve erkek kadar iki tarafın ailelerinin de yeni akrabalık bağlarının gerçekleştirildiği kutlu süreci ihtiva etmektedir. Bu geleneksel süreç, kız isteme, söz, nişan ve düğün törenleri olarak gerçekleştirilmektedir. Evlenme sürecinde tören isimleri, ne şekilde / hangi gün / hangi adetlerle gerçekleşeceği, yapılacak ikram, çeyiz, verilecek hediye, giyim/kuşam adetleri gibi sözlü kültür unsurlarla birlikte törenlerin yapıldığı yöresel/kültürel değerlere bağlı olarak da şekillenmektedir (Erol, 2016:228, Kabak, 2017:55). Geleneksel evlenme ritüelleri hangi yörede gerçekleştirilirse gerçekleşsin, evlilik süreci oldukça meşakkatli ve biricik kutlamaları içermektedir (Çeliker ve Genç, 2019:4).

Edirne'de de Anadolu'nun hemen her köşesinde olduğu gibi, aile kurulması için atılan ilk adım erkek tarafının kız tarafından gelin adayının istenmesi ile başlanmaktadır. Hatta *eskiden* kız ve erkekler, çeşme başında, düğünde, bayramda/şenliklerde birbirlerini görerek beğenilmekteydi. Edirne'de delikanlıların ilgi duyduğu kızlara gündüz ayna, geceleri fener tutarak onu beğendiğini belli etme geleneğinin olduğu yada uzaktan görme/karşılıklı beğenmeden sonra evlenmek isteyen gencin ailesine konuyu açarak ve araya aracı koyularak kızın ailesinin fikrinin alındığı görüşmelerden anlaşılmaktadır. Kız tarafının uygun görmesi halinde kız verilir, kimi zaman da

“yaşı daha küçük”, “önünde abisi var” gibi olumsuz bir ifadelerle teklif reddedilmektedir. Edirne’de gençlerin yuva kurmalarına ön ayak olmak üzere için başka bir yöntem de ‘görücü usulü’dür. Genellikle askerliğini yapmış ve evlenme çağına gelmiş delikanlının yakınları beğendikleri veya uygun gördükleri genç kızı erkek tarafına önerir ve aileyi ziyaret için gidilir.. Gencin annesi, elti/kız kardeş/yakın bir komşu ile kız görmeye gider; gelin olacak kızın ikramı, tertibi, düzeni, giyim kuşamı, adabı ve edebi öncelikle bu görücü kişiler tarafından incelenir (Şekil 8). Gelin adayının titiz, ağırbaşlı, oturaklı, hamarat ve eli açık olmasına dikkat edilir. O dönemin yaşam tarzı, iş gücü gereksiniminden kaynaklı olarak gelin adayının iri yapılı veya kuvvetli olmasına dikkat edilmektedir (Çeliker ve Genç, 2019:176). Kız görmeye gidildiğinde kızın gönlü varsa, çıkar görüncülerin yanına gelir ve ellerini öperdi, eğer gönlü yoksa kız için evde yok denilir, kız misafirin yanına çıkartılmazdı. Geçmiş yıllarda Edirne’nin bazı yörelerinde kız istemeye sadece erkekler, bazı yörelerde ise kadın erkek karışık olarak gidilir ama ayrı ayrı odalara geçilip oturulur ve kız istenirdi. Kimi yörede kız verildikten sonra köye ilan edilir ve kahvelerde lokum dağıtırdı (Enez-Hasköy, Meriç-Serem, Uzunköprü-Süleymaniye, Süloğlu-Yağcı).

Şekil 8. Kız isteme ve görücü usulü geleneğinin canlandırıldığı bölüm (11.04.2022).

Şekil 9. Gelin çeyizi sergilenme geleneklerini yansıtmak üzere düzenlenmiş bölüm (14.04.2022).

Yöresel halk kültüründe çeyiz hazırlığı önemli bir konu olup, geçmiş yıllarda evin kızı evlenme çağına gelinceye kadar çeyizi hazırlanır eksiklikleri tamamlanırdı. Genç kızların becerisinin ve emeğinin sergilendiği çeyizde, gelinin el emeği göz nuru dökerek hazırlamış olduğu işlemeli başörtüleri, grep / oyalı yemeniler, dantel örtüler, havlular ve işlemeli çeşitli örtüler çeyiz sandığında muhafaza edilirdi (Şekil 9). Edirne’de gelin kızın çeyiz sandığına evine düşkün, eli iş tutan, becerikli, temiz bir kız olduğunu anlatmak üzere *aynalı süpürge* de konulurdu. Edirne’nin bazı yörelerinde çeyiz, damat evi tarafından kız evinden düğün gecesi bazı yörelerde ise düğünden önceki hoca duası ile gün alınır; kız tarafı ve oğlan tarafı yengeleri dayanışmayla sabaha kadar serilirdi. Çeyizi almaya gelen damadın yakınlarına ikram olarak şeker/lokum servis edilirdi. Çeyizin alınacağı gün, bazı ilçelerde gelinin aretinin/en yakın arkadaşının hazırladığı Aret/Ahret çiçeği, damat tarafından bahşişi verilerek alınır. Bereketin simgesi olarak görülen Aret çiçeğinin etrafı grep kumaşlar, renkli iplikler, kurdelelerle süslenerek saksısına sakız, çikolata, şekerleme, çeşitli hediyeler yerleştirilir, çeyizin başköşesine konurdu. Damat tarafından çeyiz almaya gelenler, gelin çeyizinden herhangi bir eşyayı (tabak, bardak, kaşık) şaka amaçlı gizleyip daha sonra onu gelin kıza geri vermek ya da uğur olarak saklamak üzere alırlardı. Kız evinden sandık çıkmadan önce, sandığa gelinin küçük kardeşi oturur, kayınvalideden “sandık açılmaz” diyip bahşiş alınca

Somut Olmayan Kültürel Mirasın Aktarım ve Gösterim Mekânı Olarak Necmi İğce Konağı dek sandıktan kalkmazdı. 1970’li yılların başlarına dek çalgılar eşliğinde öküz/at arabaları süslenerek çeyiz almaya gidilirdi, sonraları traktörlerle gidilmeye başlanmıştır. Çeyiz taşınacak arabanın içine hasır/çerge/kilim yayılır, çeyiz besmeleyle imece usulü elden ele “hayırlı olsun, Allah tamamına erdirdin” gibi hayır dualarıyla arabaya taşınırdı. Çeyizin damat evi tarafından alındığı gün, kız tarafının akraba büyükleri, eli marifetli kadınlar yöresel özgün kıyafetleriyle çeyiz sermek üzere gelinin yeni evine giderlerdi (Şekil 10, 11). Bazı yörelerde çeyiz sermeye damat tarafından karışılmaz, bazı yörelerde kız tarafının teklifiyle damat tarafı da çeyiz sermeye yardım ederdi. Gelin odasına çeyiz indirilir, oda düzenlenerek süslenir, kızın çeyizi duvarlara çiviler çakılan iplere asılır ve çeyizlerle donatılırdı. Çeyiz serilirken özellikle çeyizin işlemeli dantel kısımları göze çarpacak şekilde iğnelenirdi. Çeyiz odasında yöresel çerge/kilim, seccade, namazlık/başörtüsü, yazma, oya, işlemeli uçkur, gündelik ve yabanlık/özel kıyafet, kat kat elbiseler (Şekil 10, 11), kumaşlar, yatak takımı, yorgan, yastık, minder, havlu belli bir düzen içinde serilirdi. Bu adetler 1980’li yıllara kadar sürdürülmüş, daha sonra çeyiz serme âdeti geleneksellikten uzaklaşmaya başlanmıştır. Çeyiz serme işleminde erkek tarafı kız evinden gelenlere yemek verir çeyizi görmeye gelenler, akraba ve komşular o akşam yöresel müzik aletleri ve çalgıları eşliğinde (Şekil 12) şenlik yapılır, hatta o gece eğlence tertip edildiği için düğünün o geceden başladığı da söylenirdi. Çeyiz serildikten sonra görmeye gelen damada çeyiz odasının “kapısı açılmıyor” diyerek bahşiş istenirdi. Bazı yörelerde düğünden bir hafta önce çeyiz alınır, kimi yerde çeyizin tamamı gönderilmez, kimi yörede tamamı gönderilerek serilirdi. Gelinin yatak, yorgan, döşek, yastık gibi çeyizleri davullar eşliğinde, arabalarla (1970’li yıllarda öküz veya at arabasının talikalıyla) alınır. Eğer kızın ailesi varlıklı ise çeyiz arabasının arkasına buzağılı inek, koç veya kuzu bağlanırdı. Çeyiz damat evine gelindiğinde yardımlaşarak çeyiz damat evine taşınır, damada tek tek verilirdi. Damat çeyizin taşınmasına yardım edenlere zarf içinde para veya hediyeler verirdi. Bazı yörelerde çeyiz getirilen evde ‘bardak veya ayna kırma âdeti’ uygulanırdı, bu âdet ile uğursuzlukların o eve gelmemesinin sağlandığına inanılırdı (Meriç-Nasuhbey-Serem, İpsala-Koyuntepe, Havsa-Osmanlı, Enez-Hasköy-Çeribaşı, Süloğlu-Akdere-Yağcılı, Uzunköprü-Başağıl, Keşan-Mecidiye).

Şekil 10. Yöresel gelin-damat kıyafetlerinin sergilendiği alan (14.04.2022).

Şekil 11. Yöresel Balkan-Rumeli (b) kıyafetlerinin sergilendiği alan (11.04.2022).

Şekil 12. Kına gecesi ve düğünlerde kullanılan yöresel müzik aletlerinin sergilendiği platform kıyafetlerinin sergilendiği alan (14.04.2022).

Konakta kına gecesinden düğünün bitimine kadar gelen misafirlere kurulan sofraların tasvirlerine de yer verilmiştir. Edirne'nin geleneklerine göre, misafirler düğüne uzaktan geliyorsa birkaç gün önceden misafirlerin düğüne geliş zamanlarına ve öğünlere göre sofraların tazelenmesi, düğün yemeklerinin hazırlanması ve servis edilmesi yardımlaşma ile gerçekleştirilirdi. Komşular düğün sahiplerine yardımı esirgemez, hatta düğüne 2-3 gün kala düğün evinin temizliğine de yardım edilirdi. Yöresel düğün yemekleri için büyük kazan, haranı (büyük tencere), tabak, kepeç, kaşık gibi malzemeler komşulardan toplanır; düğün evinin bahçesinde uygun yerlere yakılan odun ateşi üzerine sacayakları oturtularak üzerlerine kazanlar kurulur ve farklı yemekler pişirilirdi. Düğün evinin avlusuna hasırlar yayılır, komşulardan ödünç alınan yer sofraları üzerinde yemekler yenirdi. Her yörede, yemekleriyle meşhur olan yemekçi kadın/aşçı olarak tabir edilen kişiler ücreti mukabilinde düğün evinin akrabalarının da yardımıyla tüm yemekleri hazırlarlardı. Düğünün iş ve işleyişten sorumlu kişi *düğün kâhyası*, aşçı kadınlardan hariç bulaşıkların yıkanmasında yardımcı olacak kişileri, servis hizmetini yürüten ayakçıları da organize ederdi. Düğünde görev alan kadınlara tülbent, erkeklere dörtkenarı işlenmiş mendiller verilir ve kollarına havlu bağlanırdı. Yemek pişirilen kazanlardan hangisindeki yemek ilk piştiyse o kazanın kapağı kaldırılmaz, yemek almaya ilk kim gelirse "kazanın kapağı açılmıyor" diyerek o kişiden bahşiş ister, verilen bahşışten sonra servis yapılırdı. Düğün yemekleri mutlaka etle (dana, koyun, kuzu, tavuk, kaz) pişirilir, ek olarak bazı yemekler mevsimine uygun sebzelerden hazırlanırdı.

Geçmişten bugüne kadar Edirne'nin yemek kültürünün genel olarak korunduğu söylenebilmektedir. Bir miras birikimi olan 'Edirne yöresel mutfağı'nın geleneksel yemekleri düğün sofralarında ikram edilirdi. Düğünlerde hazırlanan yöresel yemekler; çorbalar (düğün, şehriyeli domates, tavuk suyu, ekşili misket çorbaları), et yemekleri (yahni, keşkek, tas kebabı), etli yemekler (kuru fasulye, yaprak sarması, biber dolması, etli nohut yemeği, etli lahana yemeği, etli patates yemeği, bamya, karnıyarık, musakka), pilavlar (fırınlanan, bulgurla hazırlanan kapama pilavı), börekler (pirinç böreği, Trakya sini mantısı, Arnavut böreği/laklör, Boşnak böreği, göçmen böreği, dızmana, kenarlı pide/zennik, kıvrım, katmer/yağlamaç, nohut ekmeği, düğün lokması) ve tatlılardı (ev baklavası, bademli baklava, oklava tatlısı/oturtma tatlısı, Boşnak tatlısı, fıstık tatlısı, kalburabastı, revani, Hayrabol tatlısı, yoğurt tatlısı, tulumba, peynir helvası, hoşmerim, Gaziler helvası, zerde, sütlaç, un ve irmik helvası). Düğün için hazırlanan turşu, salata, içecekler (ayran, ev yapımı hoşaf, komposto) de ikram edilirdi (Şekil 13). Pilav/keşkek tarzı yemeklerin bereketli olması için yemek kazan kapakları "Allah'ım bereket katsın, evime, yokluk yüzü göstermesin" diye dua ettirilerek geline açtırılırdı. Edirne geleneksel yemeklerinin yanında düğünden bir gün önce pişirilen *düğün ekmeği* de ünlüdür. Komşular, düğün evine katkıda bulunmak için 3-4 somun ekmek, sinilerle el açması börek (ekşimikli, bulgurlu), baklava, süt, yoğurt, bulgur, pirinç, çay gibi gıdaları kumaşlara sararak getirirlerdi. Bazı yörelerde kız evinin yemekleri erkek evinden gider, bazı yörelerde ise oğlan tarafı kız tarafının pişirmesi için sadece bir tane kurbanlık koç gönderirdi Diğer tüm giderler kız evine ait olup, kızın babası tarafından karşılanırdı (Uzunköprü-Süleymaniye-Başağıl, Enez-Hasköy-Çeribaşı, Süloğlu-Yağcılı, Havsa-Osmanlı, İpsala-Koyuntepe, Meriç-Serem-Nasuhbey, Lalapaşa-Doğanköy, Keşan-Mecidiye, Süloğlu-Akardere). 2000'li yıllara kadar yapılan düğünlerde tam bir dayanışmayla düğün sahibinin yakınları, komşuları düğün

Somut Olmayan Kültürel Mirasın Aktarım ve Gösterim Mekânı Olarak Necmi İğce Konağı evine destek sunarak misafirleri ağırlar, ev sahibinin yükünü hafifletilme geleneğini sürdürürlerdi. Düğün yemeği geleneği, Edirne'nin çoğu yöresinde hala sürmekte ancak geleneksel dokusundan uzaklaşmıştır. Günümüz düğünlerinde pek çok yörede düğün ikram hazırlığı artık yemek şirketleri ile anlaşarak karşılanmaktadır.

Şekil 13. Düğün yemeği hazırlıklarının tasvir edildiği bölüm (11.04.2022).

Şekil 14. Yöreyle ait sofrada yemek yemenin tasvir edildiği bölüm (10.04.2022).

Geleneksel yemek yeme kültüründe sıkça kullanılan yer sofrası, Tanzimat ile başlayan batılılaşma süreci ile birlikte değişime uğramış, sofrada yemek yeme alışkanlıkları ve yemekte kullanılan araç/gereçlerde de zaman içinde farklılaşmıştır (Ünsal, 2011; Maviş 2003). Özellikle II. Abdülhamid zamanında, Batılı ülkelerdeki gibi yer sofrasında değil de ayrı oda/salonda masa ve sandalyelerde oturarak -ayrı tabak, çatal/bıçakla- yemek yenmeye başlanmıştır (Ünsal, 1996). Cumhuriyet sonrası Türk mutfak kültüründe ve sofrada yemek yeme alışkanlıklarında köklü değişiklikler olmasa da geleneksel kültürde dönüşümler başlamıştır. Geleneksel kültürün getirdiği sinide/yer sofrasında; bir tabaktan birlikte çabuk yemek yeme, yemeğe başlamadan önce besmele çekme, yemek sonunda sofrada dua yapma gibi alışkanlıklar Anadolu topraklarının özellikle kırsal yerleşimlerinde terk edilmemiştir (Güler, 2010, Demirbilek vd., 2019:152). Geçmişte aile bireylerinin yere serdiği bir sofrada yemek yemenin tahta sofraya yerleştirilen bakır sinilerde yemek yemenin Necmi İğce Konağı'nda da görselleştirilmiştir. Aile büyüğünün sofraya oturulması ve saygı gereği ilk onun yemeğe başlamasının beklendiği sofralarda; çorba hariç diğer ana yemek ve salata ortak tabaktan yenirdi. Sofradan önce (gerekirse yemek arasında evin küçüğünün ibrik/küçük kap ile de tekrarladığı) el yıkama alışkanlığı, önemli bir sofrada yemek yemenin adıydı. Sofra duasıyla başlanan yemekte, ana yemek ve tatlı ortak tabaktan, su ise testiden servisi yapılan bardak ile içilirdi (Şekil 14). Misafir gelirse ona ayrı servis çıkarılır, yer sofrasında kenara çekilerek ona da oturacağı yer açılırdı. Aile büyüğü sofradan 'afiyet olsun' diyerek kalkmadan önce -doyulmuş olsa bile- hiçbir aile üyesi saygı gereği sofradan kalkmazdı (Büyükevren-Çeribaşı, Meriç-Nasuhbey, Keşan-Mecidiye, Lalapaşa-Doğanköy).

Anadolu'nun geleneksel halk kültüründe hem sözlü geleneğin hem de yazılı kaynaklardan tespit edilen nazar ve nazarlıkla ilgili inanışlar konakta da ele alınmıştır. Halk

arasında nazara karşı koymak için nal/mavi boncuk/yumurta kabuğu gibi “koruyucu” nazarlık kullanımı, muska yazdırma, *kurşun dökme*, tütsüleme gibi “iyileştirici/tedavi edici” birtakım büyüsel işlemlere dayalı çeşitli pratiklere sıkça rastlanmaktadır. Bunların kimisi dinî unsurların etkisi ile uygulanmakta kimi de kökü eski inanışlara bağlı olan ve yüzyıllardır sözlü gelenekte kuşaktan kuşağa aktarılan bilgiyle yaşatılmaktadır (Çıblak, 2004:103). Geçmişten beri varlığını sürdüren bu inanış, yazının olmadığı sözlü kültür çağında kültürel belleğin korunma ve aktarımıyla, bilgiyi taşıyabilecek kişilerin varlığı ile sağlanmakta böylece kültürel bellek özel taşıyıcılar aracılığı ile aktarılmakta idi. Türklerin İslamiyet’i kabul etmeden önceki inanışı olan Şamanizm’de, bu taşıyıcılara “şaman” adı verilirdi (Assmann 2001:57). Eskiden şamanların gerçekleştirdiği “kut dökme” anlamındaki *kurşun dökme ritüeli* kurşun döken yaşlı kadınlarla sürdürülmüştür (Şafak, 2017:159). Özellikle ‘ocak’ el almış, temiz, mahallenin manevi/dini anlamda itibar ettiği kadınlar kurşun dökerdir. Edirne’de sözü kesilmiş gelin kıza nazar değmemesi, kıskananların kem gözünden muhafaza edilmesi için geline kurşun dökme geleneği uygulanmakta idi. Halk kültüründe kurşun dökme; nazar değmemesi için dizüstü oturtulan kişinin üzerine kurşunun sıçramaması için temiz beyaz bir örtü/tülbentin örtüldüğü, kişiye dualar eşliğinde kurşunun döküldüğü bir ritüeldir. Gelin kızlara kurşun dökülürken suya para, altın, toplu iğne de atılırdı (Şekil 15). Metal bir kepçenin içine konup ateş yardımıyla eritilen kurşun, bazı dualar ya da çeşitli maniler eşliğinde kişinin başının üstünde tutulan içi su dolu kaseye boşaltılırdı. Kurşunun su ile teması sonrasında aldığı şekiller kurşunu döken kişi tarafından yorumlanır, hatta nazarı değdiren kişinin cinsiyeti, fiziksel özellikleri üzerine bazı yorumlar da yapılırdı. Kurşunun ateşte eritilip suya dökülme eylemi, üç kez ard arda tekrarlanır ve sonrasında kurşun dökülen kabın içindeki su ile kişi yüzünü üç kez yıkadıktan sonra su, ayak basılmayan temiz bir yere dökülürdü (Çıblak, 2004:117). Kayınvalide, eltilerin de katıldığı kurşun dökme ritüeliyle gelinin kem gözlerden arındırıldığı, üzerindeki nazarın da çıkartıldığına inanılırdı (Süloğlu-Akdere-Yağcı, İpsala-Koyuntepe, Lalapaşa-Doğanköy).

1920’li yıllardan sonra doğumdan ölüme kadar geçiş dönem törenlerinde kullanılan ‘kına yakma ritüeli’ Anadolu’nun çoğu yöresinde uygulanmaktadır. Evlenme, doğum, asker uğurlama, ölüm, bayram yanında hacca giderken de kına yakılmaktadır (Ketre 1999, Santur 2005, Tokmak 2009, Küçükbasmacı, 2016:75). Anadolu’daki Türk inanç sisteminde kına; asker adayına, kurban edilecek hayvana, evliliğe aday olan gençlere kına yakıldığı, belki de yaşlıların saç kınasını bu manada *ahiret adaylığı olarak adanmışlık işareti ve kutsanma* olarak görüldüğü söylenebilmektedir (Kalafat, 1995:105, Santur, 2005:189, Tokmak, 2009:21). Edirne’de kına yakma ritüeli; kına gecesi, kına düğünü, el kınası, kına, has kına, gelini kınaya çekme, kına vurma, kına basma, kına yakma gibi farklı isimlerle adlandırılmakta (Öğüt Eker, 1998:25, Küçükbasmacı, 2016:75), bazı yörelerde sadece geline değil damada da (Şekil 16), törene katılan yaşlı kadınlara, genç kızlara da kına yakılmaktadır. Kına yakma eyleminin gelin-damadı koruyup kutsadığına, eşleri birbirine sevgili yaptığına, davetlilerin de bu törene eşlik ederek evliliği kutlayıp kutsadığına inanılmaktadır (Santur 2005:389, Küçükbasmacı, 2016:76).

Geçmişte elektriğin evlerde kullanımından önce, aydınlatma gelin evinin avlusunun uygun yerlerine asılan lüks lambalarıyla sağlanırdı. Kına gecesinin düzenlendiği alan, oturma

Somut Olmayan Kültürel Mirasın Aktarım ve Gösterim Mekânı Olarak Necmi İğe Konağı

yerleri, halay çekmeye, oynamaya yetecek düzenlemelerle planlanırdı. 1990'lı yılların sonuna dek Edirne'nin çoğu yöresinde yapılan düğünler üç gün, iki gece sürer; cuma gününden itibaren başlayan düğün sırasıyla 'Tel Gecesi', 'Kına Gecesi' ve 'Düğün' idi. Kına gecesinden önce erkek tarafının katılmadığı kız tarafında darbukayla Tel Gecesi düzenlenir; gelinin arkadaşları, komşuları kız evine gelerek gelinin saçından ayak ucuna kadar tel yapar, gelen misafirlere de gelin telinden dağıtırdı. Köy içinden marifetli (*Telci Kadın/Teleçka/Telleçka* adıyla) kadınların hazırladığı *Kapele/Kapela* denilen taç, gelinin başına takılırdı. Tel Gecesinden sonraki gece olan cumartesi günü akşamı Kına Gecesi yapılırdı. Üç gün süren düğünler zamanla Kına Gecesi ve Düğün şeklinde iki geceye kısaltılmıştır. Önceleri Kına gecesinde gelin iyi bir kumaştan kadife bir elbise giyer, başına boncuk ve pul işlemeli kırmızı bir tülbent veya grep örtü örtülür, başının her iki tarafından ayak ucuna kadar tel sarkıtılır, yakınlarından isteyenler bu örtüye para da iğnelerdi. Eski kına gecelerinde dare, darbuka/dümbelek gibi çalgılarla (Şekil 12) kadınlar arasında kutlanır; darbuka çalan kızlar kayınvalidenin önüne giderek bahşiş almak için darbukaların çalmadığını söylerdi. Kadınlar toplanarak mani atmaya başlardı, önce gelin görünce ile oynar kayınvalide çıktığında manisi yakılırdı. Bu gecede erkekler, kadınların arkasında kendileri için düzenlenen alanda eğlenirler, delikanlılar da kenardan izledikleri ve beğendikleri kızlara talip olurlardı. Erkek tarafı yengeleri kınayı getirir, kız tarafı yengeleri de kınayı kararak hazırlar, kına tasımın üzerine gelin ve damadı simgeleyen iki tane mum da yerleştirilirdi. Gelini kınaya çıkarma geleneği, Edirne ilinde yörelere göre farklılık göstermekte; bazı yörelerde önde gelinin kız arkadaşları, arkada iki yenge gelinin koluna girerek gelini kınaya çıkarır, kına türküsü eşliğinde gelini sandalye etrafında üç defa döndürüp sandalyeye oturturlardı. Damat ve kız anneleri iki yengenin koluna birer basma bağlarlardı. Bazı yörelerde ise gelin (içinde kayınvalidenin şeker ve para koyduğu) testi omuzunda kız arkadaşlarından oluşan alay grubu ile kınaya çıkar; gelinin arkadaşından biri kına tepsisini tutarken diğerleri geline kına yakar, kayınvalide tarafından alay grubundaki tüm kızların kollarına hediye olarak tülbent bağlanırdı. Geline kına yakılacağı zaman gelin avucunu açmaz, kayınvalide gelinin avucuna demir para (gelini demir gibi sağlam olsun inancı ile) veya altın bırakırdı. Evin avlusunda kadınlar dareler ve darbukalar çalarak gelini ağlatmak için çeşitli içli manilerle, "yüksek yüksek tepelere ev kurmasınlar", "kırmızı gülün alı var" gibi kına türküleri söylenerek herkesin ortasında geline kına yakılırdı. Geline kına yakıldıktan sonra kayınvalide demir para ve şeker karışımını kalabalığa saçar, o gece gelen tüm konuklara tepsiye konan gelin kınasından dağıtılır eğlence gecenin ilerleyen saatlerine kadar sürerdi. Baba evindeki o son gecesinde gelini arkadaşları yalnız bırakmaz, bütün kızlar gelinin yanında kalırdı. (Uzunköprü-Başağıl-Süleymaniye, Enez-Hasköy, Meriç-Nasuhbey-Serem, Lalapaşa-Demirköy, Süloğlu-Akdere-Yağcılı, Havsa-Osmanlı, İpsala-Koyuntepe, Lalapaşa-Doğanköy). Kız evinin avlusunda kutlanan *kına geceleri*, 2000'li yıllardan itibaren birçok köyde hizmet veren düğün salonlarında kutlanmaya başlamıştır.

Şekil 15. Geline kurşun dökme âdetinin tasvir edildiği bölüm (12.04.2022).

Şekil 16. Kına gecesi geleneğinin tasvir edildiği bölüm (10.04.2022).

Şekil 17. Damat tıraşının tasvir edildiği mekân (11.04.2022).

Kültürümüzde eski düğün geleneklerinden biri de 'damat (güvey) tıraşı'dır. Tıraş iki gün ve gece süren düğünün son gününde damat evinde yapılırdı, yörenin bazı ilçelerinde damat/güvey tıraşına 'tırışaltı' da denir. Bazı yörelerde berber damat evine çağırılır, bazı yörelerde de berber, görevli kişi (düğün kâhyası, çocukbaşı/ delikanlıbaşı) ve köy delikanlılarıyla birlikte davul ve zurna eşliğinde alınmaya gidilirdi. Berber çantasında tıraş malzemeleriyle (havlu, peçete, tıraş taşı, makas, sabun, fırça, kolonya, krem, ustura, kayış) düğün evine getirilirdi. Bazı yörelerde düğün günü, gelin almaya gitmeden önce, bazı yörelerde düğünün bitimine yakın damat evinde davul zurna eşliğinde damat tıraşı yapılırdı. Damat evinin avlusunda herkesin görebileceği bir noktaya masa ve sandalye konup, davul zurna eşliğinde damat sağdıçı en yakın arkadaşları ile getirilip oturlardı. Berber, damada büyük bir beyaz önlük (peştamal) ve tıraş olurken üstü başı batmasın diye de havlu takardı (Şekil 17). Tıraş esnasında damadın hemen arka tarafında köyün gençlerinden iki kişi (çocukbaşı/delikanlıbaşı) bayrak tutar, bayrağı taşıyan gençlere bahşiş için bayrağa para asılır, asılan paralar gençler arasında pay edilirdi. Berber, damadın tıraşının yarısında, damattan bahşiş almak maksadıyla usturanın kesmediğini söyler, bahşişini aldıktan sonra tıraşına kaldığı yerden devam ederdi. Tıraştan sonra havlu çıkarılır, peştamal askı yani takı takma töreni için kalırdı. Bazı yörelerde beyaz veya çeşitli renklerde 'marama' denilen düz kumaş üzerine kanaviçe işlemeli kare bir önlük kullanılır ve bu önlüğe para takılırdı. 2- 2,5 saat süren tıraş bittikten sonra damadın arkadaşlarından yalnızca evli olanları damadı giydirirlerdi. Edirne'nin kimi yörelerinde berbere verilmek üzere çeşitli hediyelerin içine konulduğu bohça damadın tıraş edildiği masaya bırakılırken, kimi yöresinde -berbere ne verildiği görülsün diye- sol omuzuna asılan havlu üzerine hediyeler iğnelenirdi (Lalapaşa-Çömlekakpınar-Demirköy, Meriç-Nasuhbey-Serem, Enez-Hasköy-Çeribaşı-Büyükevren, Havsa-Osmanlı, İpsala-Koyuntepe). 2000'li yılların başlarına dek kimi yörede sürdürülmekte olan 'geleneksel damat tıraşı', günümüzde daha modern bir hale dönüştürülerek uygulanmaktadır.

Konakta, geleneksel olarak halen uygulanmakta olan imam nikâhı da tasvir edilen geleneklerden biridir. Türk Medenî Kanunu 1926 yılında yürürlüğe girmesiyle Türk hukuk tarihinde yaşanan büyük değişimle bu tarihe kadar tamamen şer'î hukuka dayanan Türk medenî hukuku laik bir hüviyete bürünmüştür. Eski hukuk normları çerçevesinde oluşmuş toplumsal

Somut Olmayan Kültürel Mirasın Aktarım ve Gösterim Mekânı Olarak Necmi İğe Konağı

pratiklerle birtakım tezatlar ortaya çıkmış, ancak o tarihten sonra da Türk Medenî Kanunu'na göre meşru sayılmayan imam nikahı toplumsal alışkanlıklarla devam ettirilmiştir (Tunç, 2019:19). Anadolu'da eski geleneklere göre resmi nikâh kıyıldıktan sonra düğün gecesi *İmam Nikâhu* da kıyılırdı. Damat, en yakın arkadaşları ile akşam ezanını, camide cemaatle namaz kıldıktan sonra imamı düğün evine çağırılırdı (Şekil 18). Damadın akrabalarının ve kız evinden birkaç kişinin (gelinin yengeleri) hazır bulunduğu fazla kalabalık olmayan dini nikâh törenine imamın yanında cemaatten birkaç kişi de gelip nikâha katılırdı. Edirne'de bazı yörelerde nikâh kıyılmadan önce güvey yemeği diye adlandırılan yemek, kimi yörede de yemek servisi yerine sadece lokum ikram edilirdi. Nikâh kıyılmadan önce -çiftlerin evliliklerinin bitebilme ihtimaline tedbiren- kadının mağdur olmadan hayatını sürdürebilmesi için maddi güvence (tarla, inek, altın) sözünün damatça verileceği '*mehir*' belirlenirdi. Mehir sözünden sonra, gelin ve damat şahitler huzurunda kendi iradeleri ve gönül razısıyla birbirlerini eş kabul ettiklerini üç defa beyan etmeleri istenirdi. İmam dualar okuyarak yeni evlilerin nikâhını kıyarak, hayırlı olmasını temenni eder mutluluklar dilerdi. Düğün sahipleri imama bu hizmetinin karşılığını ödeyerek, ona hediye takdim ederlerdi (Lalapaşa-Demirköy-Ortakçı, Meriç-Serem, Enez-Hasköy-Büyükevren, Keşan-Mecidiye, İpsala-Koyuntepe).

Şekil 18. İmam nikâhının yansıtıldığı bölüm (10.04.2022).

Şekil 19. Zifaf geleneğinin tasvir edildiği bölüm (11.04.2022).

İmam Nikâhu kıyıldıktan sonra gelin ve damat odalarına çekilirlerdi (Şekil 19). Gelin yatağı erkek tarafının yengeleri tarafından hazırlanır ve imam nikâhu kıyılmadan önce gelinin yatağında bazı yörelerde iki yaşlı kadın -gelin ve damadın ömürlerinin uzun olması için-, bazı yörelerde de kız ve erkek çocuk -gelinin bir kız ve bir erkek çocuğu olsun diye- yuvarlandırılırdı. Gelin-damadın yakınları yatakta yuvarlananlara bahşiş/hediye verilirdi. Zifaf odasına gelin iki yenge eşliğinde, damat ise arkadaşları tarafından sırtı yumruklanarak getirilirdi. Damat, gelinin yanına girdiğinde gelinin duvağını açarak hediyesini takardı. Bazı yörelerde gelin ve damat zifaf odasına girerken kapı içine kayınvalide Kur'an tutar, içeri girdiklerinde -geçimleri tatlı olsun diye- şerbet ikram ederdi. Damadın kırması için önüne ayna konurdu, ayrıca ömürlerinin su gibi pürüzsüz/dertsiz akıp gitmesi için de su dolu testi konur ve devirmesi istenirdi. Eskiden kapının arkasına bir bakır leğen ve ibrik bırakılır, geline yenge kadınlar yardım eder ve abdest aldırır. Gelin ve damadın namaz kılmaları için namazlığı hazırlanır; böyle mutlu bir yuvaya sahip oldukları için ikişer rekât

şükür namazını –birlikte veya ayrı ayrı- kılarlardı. Bazı yörelerde namazlık yerine damat, gelinin duvağı üzerinde namazını kılar, gelin de damadın ceketi üzerinde kılar. Zifaf odasına kızın annesi tarafından pişirilen tavuk, sini baklava, börek hazırlanır, o yiyecekleri -damat evine ayıp karşılandığı için- saklı olarak getirilir, yiyeceklerin gönderildiği o siniler gelinin yeni yuvasında bırakılır, baba evine geri gönderilmezdi. Gelin ve damat oruçluysa oruçlarını bu yiyeceklerle açarlardı, geçmiş yıllarda gelin ve damada düğün günü oruç tutturulurdu. Böylece bu geceyle birlikte uyum ve saadet içerisinde bir ömür sürecek birlikteliğin temelleri atılırdı (Uzunköprü-Süleymaniye, Enez-Hasköy-Büyükevren-Çeribaşı, Lalapaşa-Doğanköy, Meriç-Nasuhbey, Keşan-Mecidiye). Edirne'nin merkez ve köylerinde aile kurma ile ilgili geleneksel kültür, tamamen olmasa da yaşatılmaya çalışılmaktadır.

Edirne'nin geleneksel halk sanatlarından olan *aynalı süpürge yapımı* ve *Edirnekari sanatı* da konakta sergilenen kültürel miras örneklerindedir (Şekil 20, 21). Yapının birinci kata ulaşan merdivenden sonra göze çarpan köşede *Edirnekâri* zanaatı ve eserleri yer almaktadır (Şekil 20). Geçmişte gelin çeyizlerinin bulunduğu çeyiz sandığının mutlaka Edirnekâri bezemeye yapıldığı, halen günümüzde ev dekorasyon elemanı olarak ahşap sandık, yatak başları, rahle, köşe dolabı, ahşap sehpa gibi pek çok eşyanın da bu zanaatle bezendiği bilinmektedir. Edirnekâri zanaatının tarihçesi, görsel sinevizyon, bilgilendirme ve mumya tasvirleri ile teşhirdir. Edirne'nin öne çıkan kültürel miras birikimi olan bu sanat kamu, yerel yönetimler ve STK'larca da desteklenmekte, açılan eğitim ve üretim kurslarıyla da yeni ustalar yetiştirilmektedir.. 'Edirne işi' yada 'Edirnekâri bezeme işi' olarak da adlandırılan bu sanat, tahta üzerine natüralist çiçek, meyve ve yaprak motiflerinin bozulmayan boyalarla yapıldığı, en önemli esin kaynağının da doğa olduğu bilinmektedir (Öztürk, 1998:487, Ünver, 1965:15). Osmanlıların 15. yüzyıldan beri kullandığı bu özgün teknik, Edirne'nin imparatorluk merkezi olduğu ve ilk kez Edirne'de uygulandığı için kentin adıyla anılmıştır. Bursa, İstanbul, Erzurum ve Diyarbakır'a da yayılmış olan sanat, yurdun hemen her köşesine ulaştırılmıştır (Cömert, 1995:20, Ekmekçi, 2010:24). Edirnekâri sanatı, sıklıkla çeyiz sandıkları, para kutuları, cilt kapakları, yazı çekmeceleri gibi dekoratif eserler üzerine uygulanmaktadır (Çoban vd., 2004:29). Edirnekâri ağaç işleri; oyma, kakma ve boya bezekli eserler olmak üzere üç kategoriye (İrez, 1990:97), kullanım alanlarına göre de '*dekoratif eserler*' (tavan işlemleri, yüklük / köşe dolapları, trabzan ayakları) ve '*ev içinde esya olarak kullanılan Edirnekâri*' (sofra/sini altları, kavukluklar, yazı çekmeceleri/sandıklar, rahleler ve diğer eserler) olarak iki gruba ayrılmaktadır (Ülkücü, 1998:475, Ekmekçi, 2010:25). Edirne'deki çeyizlerde geçmişten bugüne kadar hala kullanılan Edirnekâri dekoratif süs ve ev eşyaları, yeni kurulan evliliklerde, gelin çeyizlerinde yer alarak unutturulmayan bir somut olmayan kültürel miras birikimidir. Bölgenin camii ve konut tavan bezemelerinde, yüklük ve köşe dolaplarında da sıklıkla rastlanan bu zanaat, Necmi İğce Konağı'nın pek çok noktasında da yer almaktadır. Edirne'nin sembolü haline gelmiş bir diğer sanat da aynalı süpürge yapımıdır. Geleneksel el sanatları arasında önemli bir yer tutan aynalı süpürge, Edirne'de gelin kızın çeyiz sandığına evine düşkün, eli iş tutan, becerikli ve temiz bir kız olduğunu anlatmak üzere konulurdu. 1900'lerin başında Orta Avrupa ve Yugoslavya'da başlamış olan süpürgeciliğin ilk ustaları Yahudiler olmuş (Şengül, 2005:55), Edirne'de de yahudiler tarafından yetiştirilen ustalarca sanat sürdürülmüştür. Geleneksel tel

Somut Olmayan Kültürel Mirasın Aktarım ve Gösterim Mekânı Olarak Necmi İğe Konağı süpürge Edirne'nin yerel kültür harmanında, aynalı olarak kullanılmış ve estetik bir hal almıştır (Şekil 21). Edirne'de hediyelik eşya satan dükkânların vitrinlerini de sıkça süsleyen aynalı süpürge (Günalan, 2009:2, Ekmekçi, 2010:31), Edirne'de her gelin kızın çeyiz sandığına konan, temizliği, güzelliği ve becerikli olmayı simgeleyerek farklı anlamlar taşımaktadır. Edirne'de genç kızların çeyizlerinde aynalı süpürge olmazsa, çeyizleri eksik sayılırdı. Rivayete göre eskiden yeni gelinler aynalı süpürgeyle evi süpürürken, aynalarına bakarak kaynanalarının kendileri için bir şey söyleyip söylemediğini yada bir hareket yapıp yapmadığını gözlemlemek için kullanıldığı (Ekmekçi, 2010:37) aktarılan süpürge, kimi rivayetlere göre de gelin kızın saçını başını kontrol edip, kendine çeki düzen verdiği bir fonksiyona sahip olduğudur.

Şekil 20. Edirnekâri sanatının tasvir edildiği bölüm (13.04.2022).

Şekil 21. Edirne'nin aynalı süpürge yapımının tasvir edildiği bölüm (13.04.2022).

Sonuç ve Değerlendirmeler

Yerleşim alanlarının sosyo-kültürel yaşam çıktısı olan kültürel miras bileşenleri, mimari miras ile yakın ilişki içerisinde bulunmaktadır. Bu bağlamda ele alındığında bir birikim olan *kültürel miras*, toplumun ortak geçmişini yansıtan, toplum bireylerinin dayanışma ve birlik duygularını güçlendiren önemli bir hazine olarak kabul görmektedir. Toplumlara ait kimlik ve kültürel değerlerin, tarih boyunca biriktirilen deneyim ve geleneklerin devamlılığı gelecek inşası için de vazgeçilmez niteliktedir. Bu anlamda hassasiyetle yapılan kültürel ve mimari değerlerin korunması, yaşatılması ve gelecek nesillere aktarılması önem arz etmektedir. Bu potansiyeli ile Edirne'nin farklı medeniyetlere ev sahipliği yapmış olması, kültürel, sosyal ve tarihi olarak oldukça nitelikli bir birikime sahip olmasını sağlamış, Türkiye'nin Avrupa'ya açılan sınır kapısı olması nedeniyle de kent, bugün de önemini muhafaza etmiştir.

Kent kültürel miras değeri taşıyan yapılarının sahip olduğu belgesel, özgün mimari nitelikleri, taşıdığı tarihsel ve kültürel kimlik değerini muhafaza ederken yaşam biçimlerini dolayısıyla yapıları ve kenti şekillendiren somut olmayan kültürel miras izlerini de korumayı başarmıştır. Edirne'nin sahip olduğu somut olmayan kültürel miras değerleri Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın 2015 yılı SOKÜM rapora göre *Kırkpınar Yağlı Güreşleri Festivali, Bahar Bayramı: Hıdrellez / Aziz George Günü, Ebru Sanatı, Çini Sanatı, Edirnekâri Sanatı, Talikacılık, Kispet yapımı, Kat'ı Sanatı* ulusal envanter listesinde yer almış, ancak *misk sabunu yapımı, aynalı süpürge, Edirne bez bebek*

yapımı, *Bocuk Gecesi Kutlamaları, Geleneksel Atbaba Şenlikleri ile yöresel yemekleri* yaşatılmış ama henüz belgelenmemiş somut olmayan kültürel miras birikimlerindedir.

Kültürel mirasın önemli bir örneği olan Edirne Necmi İğe Konağı, müze olarak işlevlendirilmiş, 'somut ve somut olmayan kültürel mirasın aktarım ve gösterim mekanı' olarak kente kazandırılmıştır. Edirne İli'nin sahip olduğu ve yaşatılması gereken somut olmayan kültürel miras değerleri somut örnekler/figürler/objeler ile temsil edilerek;

- * Yöresel Edirnekâri sanatı ve aynalı süpürge yapımı,
- * Kurşun dökme geleneği,
- * Yöresel yemek hazırlıkları ve kullanılan özgün mutfak eşyaları,
- * Yörenin geleneklerini yansıtan sofrada adabı,
- * Aile kurmadaki geleneksel değerler; kız isteme ve görücü usulü,
- * Kına gecesi geleneği,
- * Düğün öncesi damat tıraşı,
- * İmam nikahı ve zifaf geleneği,
- * Düğün Hatırası ve atlı gelin-damat konvoyu,
- * Gelin - damatın yöresel kına, nişan, düğün kıyafet ve aksesuarları,
- * Kına, nişan, düğünde kullanılan yöresel müzik aletleri, türkü/maniler,
- * Balkan ve Rumeli geleneksel kıyafetleri sergilenmekte ve kültürel miras korunarak sürdürülebilirliğe de destek sunulmaktadır.

Edirne'nin somut olmayan kültürel miras korunmasına aracılık eden, yörenin kültürel birikimini daha görünür kılan konak, kent için önemli bir sembol değer taşımaktadır. Konak, geçmişin kültür birikimini genç kuşaklara aktarırken, yöreye ait geleneklerin farkındalığına da aracılık etmektedir. Somut ve somut olmayan kültürel mirasın korunmasına ilişkin çabanın başarıyla uygulandığı Necmi İğe Konağı, diğer Anadolu kent uygulamaları için önemli bir rehberlik potansiyeline sahiptir.

Kaynakça

- Ahunbay, Zeynep. 2019. *Kültür Mirasını Koruma İlke ve Teknikleri*. İstanbul: Yem Yayınları.
- Akyıldız, Nihal Arda ve Olgun, Tuba Nur. 2020a. *Tarihi Kentlerin Sürdürülebilir Korunmasında Kolektif Belleğin Önemi: Elâzığ-Harput Kenti Örneği*. Geleceğin Dünyasında Bilimsel ve Mesleki Çalışmalar, Mimarlık ve Tasarım (Ed. Erçetin Arzu, Aydemir Dilek). Ekin Basım Yayın Dağıtım, 49-57.
- Akyıldız, Nihal Arda ve Olgun, Tuba Nur. 2020b. "Somut Olmayan Kültürel Mirasın Anadolu'da Tarihi Yerleşimlerin Korunması ve Sürdürülebilirliği Bağlamında Değerlendirilmesi". *Milli Folklor*, 128(16), 234-243.
- Arnoğlu, İbrahim Ethem ve Aydoğdu Atasoy, Özlem. 2015. "Somut Olmayan Kültürel Miras Kapsamında Geleneksel El Sanatları ve Kültür ve Turizm Bakanlığı". *Turkish Studies*, 10(16), 109-126.

Somut Olmayan Kültürel Mirasın Aktarım ve Gösterim Mekânı Olarak Necmi İğe Konağı

- Atina Tüzüğü. 1931. <http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr_0660878001536681682.pdf> Erişim Tarihi: 20 Ağustos 2022.
- Aydoğdu, Hakan ve Yenice, M. Serhat. 2019. "Uluslararası ve Ulusal Alanda Koruma Kavramının Düşünsel ve Yasal Gelişimi Üzerine Bir Araştırma". *Turan, Stratejik Araştırmalar Merkezi* 11(42), 256-263.
- Bulut, Cengiz. 2021. *Edirne'nin Necmi Abey'i Edirne Müzesi Kurucularından Müzeler Müdürü Necmi İğe 1898-1953*. Edirne Kitaplığı-27 (Ed. Kemal Soytürk). Edirne: Edirne Valiliği Kültür Yayınları.
- Canitez, Tülay. 2003. *Edirne Necmi İğe Evi Restorasyonu*. Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, Edirne.
- Cömert, Mehtap. 1995. "Edirnekâri", *Oluşum*, C. 1, 3(11), 20-21.
- Çeliker, Deniz ve Genç, Mustafa. 2019. "Isparta Evlenme Adetleri". *SDÜ / ART-E Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat Dergisi*, 12(Özel Sayı), 172-185.
- Çıblak, Nilgün. 2004. "Halk Kültüründe Nazar, Nazarlık İnanç ve Bunlara Bağlı Uygulamalar". *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 15, 103-125.
- Çoban, Mehmet ve Ergün, Baysal ve Durdi, Cemil. 2004. "Türk Ahsap Sanatında Edirnekari Tekniği". İstanbul: *Standart - Ekonomik ve Teknik Dergi*, 43(513), 29-32.
- Demir, Sema. 2012. "Kültürel Bellek, Gelenek ve Halk Bilimi Müzeleri". *Milli Folklor*, 24(Güz), 43-52.
- Demirbilek, Elif ve Girgin, Göksel Kemal. 2019. "Türk Mutfak Kültüründe Beslenme Alışkanlığı ve Sofra Adabında Meydana Gelen Değişimlerin Belirlenmesi". Nevşehir HBV Üniversitesi Turizm Fakültesi, Nevşehir: *IV. Uluslararası Gastronomi Turizmi Araştırmaları Kongresi*. 150-158.
- Edirne Kültürü ve Bilinci. "Necmi İğe Etnografya Müzesi". 2022. <<https://edirnekultur.com/detay/necmi-ige-evi-etnografya-muzesi-30>> Erişim Tarihi: 27.09.2022.
- Ekmeççi, Ayşe İlay. 2010. *Edirne'de Zanaatlar*. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Halk Bilimi Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Sakarya.
- Erol, Şerife Seher. 2016. "Safranbolu'da Evlilik Adetleri". *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(43), 228-240.
- Feilden, M. Bernard. 1982. *Conservation of Historic Buildings: Technical Studies in the Arts*. Archaeology and Architecture, London: Butterword Scientific.
- Güler, Sibel. 2010. "Türk Mutfak Kültürü ve Yeme İçme Alışkanlıkları". *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 26, 24-30.
- Güleycan Okyay, Gülce ve Ulusoy Binan, Demet. 2017. "Bir Kültürel Miras Alanı Olarak Karaköy-Tophane Bölgesi'nin Sahip Olduğu Değerlerin İrdelenmesi". *Tasarım+Kuram Dergisi*, 23, 15-38.
- Günalan, Behiç. 2009. "Son Süpürgeler, Son Ustalar". Çat Orada Çat Burada Çat Kapı Arkasında Süpürge. Edirne: Edirne Ticaret Odası, 1-2.
- Gürçayır Teke, Selcan. 2013. "Geleneksel Tarzlar, Modern Modeller: Resmî, Resmî Olmayan Eğitim ve Somut Olmayan Kültürel Miras". *Millî Folklor*, 100(25), 31-39.
- Hasol, Doğan. 1988. *Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü*. İstanbul: Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları.
- ICOMOS, "ICOMOS Nara Özgünlük Belgesi". 1994. <http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0756646001536913861.pdf> Erişim Tarihi: 27.07.2022.
- ICOMOS. "ICOMOS Türkiye Mimari Mirası Koruma Bildirgesi". 2013. <http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0784192001542192602.pdf> Erişim Tarihi: 27.07.2022.
- İrez, Feryal. 1990. "Türk Süsleme Sanatında Bir Ekol; Edirnekâri". *Antik & Dekor*, 6, 96-99.
- Kabak, Turgay. 2017. "Trabzon-Arsin İlçesi Düğün Âdetleri". *Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 2(1), 55-70.
- Kalafat, Yaşar. 1990. *Doğu Anadolu'da Eski Türk İnançlarının İzleri*. Ankara: Ebabel Yayınevi.
- Kalafat, Yaşar. 2010. "Göklen Türkmenleri (Türkmenistan) Halk İnançlarındaki Ölüm Temasına Dair Bazı Karşılaştırmalar". *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 219-229.

- Ketre, Melek. 1999. "Adana Halk Kültüründe Askeri Uğurlama ve Askeri Karşılama Geleneği". Adana: 3. Uluslararası Çukurova Halk Kültürü Sempozyumu, 456-465.
- Kiper, Perihan. 2006. *Küreselleşme Sürecinde Kentlerin Tarihsel Kültürel Değerlerinin Korunması. Türkiye Bodrum Örneği*, İstanbul: Sosyal Araştırmalar Vakfı Yayınları.
- Küçükbasmacı, Gülten. 2016. "Kültürel Bellek ve Süreklilik: Kına Gecelerinden Mezuniyet Kınalarına". *Millî Folklor*, 28(112), 73-94.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı. 2011. *Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Temel Belgeler*. Ankara: Başak Matbaacılık.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı. 2013. *Gelenekten Geleceğe Türkiye'de Somut Olmayan Kültürel Miras*. Ankara: Desen Ofset.
- Matthews, Tony and Grant Smith, Deanna. 2017. "Managing Ensemble Scale Heritage Conservation in the Shandon Architectural Conservation Area in Cork, Ireland". *Cities*, 62, 152-158.
- Maviş, Fermani. 2003. *Endüstriyel Yiyecek Üretimi*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Metin Basat, Ezgi. 2013. "Somut ve Somut Olmayan Kültürel Mirası Birlikte Koruyabilmek". *Millî Folklor*, 100 (25), 61-71.
- Oğuz, Mehmet Öcal. 2007. "UNESCO, Kültür ve Türkiye". *Millî Folklor*, 73(19), 5-11.
- Oğuz, Mehmet Öcal. 2009. *Somut Olmayan Kültürel Miras Nedir?*. Ankara: Geleneksel Yayıncılık.
- Oğuz, Mehmet Öcal. 2013. "Terim Olarak Somut Olmayan Kültürel Miras". *Millî Folklor*, 100(25), 5-13.
- Öğüt Eker, Gülin. 2000. "Bayburt Mânilerinden Hareketle İletişimde Yüklendiği Fonksiyonla Mânî Söyleme Geleneği". *Erdem*, 12(36), 989-1006.
- Öksüz Kuşçuoğlu, Gizem ve Taş, Murat. 2017. "Sürdürülebilir Kültürel Miras Yönetimi". *Süleyman Demirel Üniversitesi Yalvaç Akademi Dergisi*, 2(1), 58-67.
- Ölçer Özünel, Evrim. 2017. "İnsanlar, Gezegen ve Refah İçin Bir Eylem Planı: Somut Olmayan Kültürel Miras ve 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine Eleştirel Yaklaşım". *Millî Folklor*, 116(15), 18-32.
- Öztürk, İsmail. 1998. *Edirne'de Geleneksel Sanatlar Edirnekâri ve Edirne Kırmızısı*". Edirne: Serhattaki Payitaht, (Ed. Emin Nedret İşle ve M. Sabri Koz). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları , 485-493.
- Santur, Meltem Cingöz. 2005. "Kastamonu Evlenme Âdetlerinin Halkbilimsel Açısından İncelenmesi". Ankara: II. Kastamonu Kültür Sempozyumu Bildirileri. 389-397.
- Sevimli, Yaşar, Kahraman, Gülnihal Ayşe ve Sönmezdağ, Ahmet Salih. 2018. "Somut Olmayan Kültürel Miras Kapsamında Düğün Gelenekleri: Konya 'Esence' Köyü Örneği". Gaziantep: İKSAD II- Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi, 1087-1103.
- Şafak, Demet. 2017. "Etnografi'den Netnografi'ye Sanal Ortamda Kurşun Dökme: 'Sen Bi Kurşun Döktür". *Millî Folklor*, 116(K1Ş), 156-168.
- Şengül, Enver. 2005. "Geçmişten Günümüze Süpürge". *ETSO-Edirne Ticaret ve Sanayi Odası Dergisi*, 7(27), 55-58.
- TDK. Türk Dil Kurumu Sözlükleri. "Koruma". <<http://sozluk.gov.tr/>> Erişim Tarihi: 23.07.2022.
- Tokmak, Yasemin. 2009. *Balıkesir ve Çevresinde Kına Folkloru Üzerine Derlemeler ve İncelemeler*. Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Balıkesir.
- Throsby, David. 2000. *Economic and Cultural Value in the Work of Creative Artists*. Values and Heritage Conservation, (Ed. David Throsby). Los Angeles: A Meeting Organized by the Getty Conservation Institute, 26-31.
- Tunç, Serdar. 2019. *Medeni Kanun'un Kabulünden Sonra İmam Nikahı, Mehir ve Poligami Uygulamalarının Hukuk Sosyolojisi Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Karatay Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Konya.
- Türkyılmaz, Dilek. 2013. "Somut Olmayan Kültürel Miras Çalışmaları Bağlamında Türksöy Bölgesel Seminerlerine İlişkin Bir Değerlendirme". *Millî Folklor*, 100 (25), 40-49.
- Uğurlu, Emine Kırıcı. 2014. "Kültürel Bellek Aktarıcısı Olarak Ninni". *Millî Folklor*, 102(26), 43-52.

Somut Olmayan Kültürel Mirasın Aktarım ve Gösterim Mekânı Olarak Necmi İğce Konağı

- UNESCO. 1972. *Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması Sözleşmesi*. Paris: Unesco Yayını.
- URL-1. Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunmasına Dair Sözleşme. <<https://kvmgm.ktb.gov.tr/TR-44423/dunya-miras-listesi.html>> Erişim Tarihi: 03.01.2020.
- URL-2. UNESCO Türkiye Millî Komisyonu. “İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesi”, <<https://www.unesco.org.tr/Pages/126/123/UNESCO-insani-somut-olmayan-kulturel-mirasi-temsili-listesi.html>> Erişim Tarihi: 14.11.2022.
- URL-3. Türkiye Sınırlarında Edirne'nin Yeri ve İlçeleri. <https://www.google.com/search?q=bal%C4%B1kesir+haritas%C4%B1&rlz=1C1OKWM_trTR783TR783&oq=&aqs=chrome.0.35i39i362l8.1344699j1j7&sourceid=chrome&ie=UTF-8> Erişim Tarihi: 18.08.2022.
- URL-4. Necmi İğce Konağı'nın Edirne İçindeki Konumu. <<https://www.google earth>> Erişim Tarihi: 19.08.2022.
- URL-5. Somut Kültürel Miras-Edirne İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. <<https://kvmgm.ktb.gov.tr/TR-44434/edirne-selimiye-camii-ve-kulliyesi-edirne.html>> Erişim Tarihi: 13.11.2022.
- Ülkücü, Mehtap Cömert 1998. “Edirne Konakları ve Tavan Resimleri”. Edirne: Serhattaki Payitaht, İstanbul: *Yapı Kredi Yayınları*, 475-483.
- Ünlü, Tülin Selvi. 2017. “Kent Kimliğinin Oluşumunda Kentsel Bellek ve Kentsel Mekân İlişkisi: Mersin Örneği”. *Planlama Dergisi*, 27(1), 75-93.
- Ünsal, Artun. 1996. Sofra Adabı. *Sanat Dünyamız*, 21(60-61), 113-118.
- Ünsal, Artun. 2011. *İstanbul'un Lezzet Tarihi-Geçmişten Günümüze Sofra Sohbetleri ve Evimizin Yemekleri*, İstanbul: NTV Yayınları.
- Ünver, Ahmet Süheyl. 1965. “Türk Sanat Tarihinde Edirnekâri Lake İşleri ve Sanatkârları”. Ankara: *Vakıflar Dergisi*, 6, 15-20.
- Vecco, Marilena. 2010. “A Definition of Cultural Heritage: From Tangible to the Intangible”. *Journal of Cultural Heritage*, 11, 321-324.
- Yaldız, Esra ve Asatekin, Nafia Gül. 2016. “Anıtsal Yapıların Yeniden Kullanımında Kullanıcılar Üzerinden Kültürel Algı Performansı Değerlendirmeleri; Sivas Buruciye Medresesi Örneği”. *Megaron* 11(3), 333-343.
- Yıldız, Tuna. 2020. *Somut Olmayan Kültürel Miras Yönetimi: Sivil Toplum Katılımı*. Ankara: Geleneksel Yayıncılık.
- Yücel Batmaz, Nazlı ve Biçici, Gülhanım. 2021. “Türkiye’de Somut Kültürel Mirasın Korunması Üzerine Bir Alan Araştırması: Kırıkkale-Delice Örneği”. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 4(1), 97-110.

